

**AŞIRI EBEVEYNLİK, ENÇOKLAMACI KARAR VERME EĞİLİMLERİ VE KARIYER
KARARSIZLIĞI İLİŞKİSİ: SİNOP ÖRNEĞİ**

Dr. Öğr. Üye. Ayşegül DEMİR*

ÖZ

Aşırı ebeveynlik, anne ve/veya babanın çocuklarının üzerinde kurdukları bir tahakküm biçimi olarak ifade edilebilir. Ebeveynlik biçimindeki bu tarz, çocukların ençoklamacı karar verme eğilimleri göstermelerinin nedeni olarak sayılabilir. Ayrıca, çocukların içinde yaşadıkları toplumda sosyalleşme biçimleri de bu ebeveyn tarzı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, ençoklamacı karar verme eğilimleri gösteren kişilerin, aşırı ebeveynlik gösteren ailelerin çocuklarının, demokratik ve izin verici ailelerin çocuklarına nazaran, ilerdeki yaşamlarının büyük bir kısmını kapsayacak olan mesleki hayatlarını belirleme konusu önemli olmaktadır. Çünkü, ençoklamacı karar verme eğilimleri sebebiyle kariyer kararsızlığını daha fazla yaşayacaklarını söylemek mümkün görünmektedir. Bu çalışmada, Sinop ili örneği temel alınarak aşırı ebeveynlik, ençoklamacı karar verme eğilimleri ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişki sosyolojik eksende incelenmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini Sinop ili oluşturmaktadır. Örneklemi ise toplamda 300 katılımcıdan oluşan üniversite hazırlık grubu lise mezunu ve yaş aralığı 13-18; 19-25 olan kadın öğrenciler temsil etmektedir. Katılımcılara uygulanan anketlerden toplanan verilerin analizinde, SPSS 21 programı kullanılmıştır. Varimax eksen döndürme tekniği uygulandıktan sonra, IBM SPSS ve AMOS-YEM istatistik programına entegre edilen ve düzenleyici aracılık modelleri analizleri için geliştirilmiş olan PROCESS 2.16 adında makro kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, verilerden elde edilen analiz sonucuna göre aşırı ebeveynlik, ençoklamacı karar verme eğilimleri ve kariyer kararsızlığı arasında ilişkinin sosyolojik olarak anlamlı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Ebeveynlik, Ençoklamacı Karar Verme Eğilimleri, Kariyer Kararsızlığı, Toplumsal Cinsiyet

**THE RELATIONSHIP BETWEEN OVER PARENTING, MAXIMIZING DECISION
MAKING TENDENCIES, AND CAREER INDECISION: THE CASE OF SİNOP
ABSTRACT**

Over-parenting can be expressed as a form of domination that mothers and / or fathers have over their children. This parenting style can be considered as the cause of children's maximizing tendency. In addition, the socialization styles of children in the society they live in are directly related to this parental style. Therefore, it is important to determine the professional life of children who show maximizing tendencies, which will cover a large part of their future lives. Thus, it seems possible to say that persons of over-parenting families will experience more career indecision due to these trends than children of democratic and permissive families. In this study, the relationship between over-parenting, maximizing tendencies and career indecision is examined on the sociological axis, based on the example of Sinop. For this purpose, the study is carried out using quantitative research methods. Sinop province constitutes the universe of the study. The sample, on the other hand, consists of 300 participants in the university preparatory group, high school graduates and age range 13-18; Female students of 19-25 represent. SPSS 21 program was used to analyze the data collected from the questionnaires applied to the participants. After applying Varimax axis rotation

* Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı, ayseguldemir@sinop.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-7328-4492

technique, it was analyzed using a macro named PROCESS 2.16, which was integrated into IBM SPSS and AMOS-YEM statistics program and developed for regulatory mediation models analysis. The findings showed that the relationship between over-parenting, maximalist tendencies and career indecision is sociologically significant according to the analysis results obtained from the data.

Keywords: Over-Parenting, Maximizing Decision Making Tendencies, Career Indecision, Gender

1. Giriş

Bireyin kendisini keşfetmesi, kariyer keşif ve kariyer seçim aşamalarının dönüm noktası olarak görülmektedir. Kariyer gelişimi sürecinde birey, potansiyeli ile ilgili fikir sahibi olmaktadır. Bu sürece uyum sağlayan birey, kariyer gelişimi devam ettirmektedir. Bireyin beceri, yetenek, beklenti ve hedefleri, cinsiyet normlarının baskısıyla tanımlanmaktadır. Kariyer gelişimi sürecine dâhil edilen cinsiyet normları aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimlerin etkisi ile bireyin rol stresi ve kariyer kararsızlığı yaşamasının nedeni olarak düşünülebilir (Demir, 2020). Böylece bu çalışma, aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimlerinin yol açtığı rol stresi açısından düşünüldüğünde, üniversite hazırlık grubunda olan kadın öğrencilerin kariyer kararsızlığında önemli rol oynadığını öngörmektedir.

Toplumsal cinsiyet açısından mesleklere bakıldığında, kadınlar seçimlerinde genellikle fiziki güç gerektiren, yolculuk ve nöbet olarak sayılabilecek benzer nedenlerle evden uzak kalmayı zorunlu kılan meslekleri erkeklere daha uygun görerek nadiren tercih etmektedir (Vatandaş, 2007). Çünkü, kadınlar gerek ev gerekse iş konusunda çoklu görev üstlendiklerinden, birtakım beklentileri karşılamada stres yaşayabilmektedirler. Kadınlar, özellikle iş bölümünde bu farklılaşmayı belirgin bir şekilde deneyimlemektedirler. Aileler açısından bakıldığında, içinde yaşadıkları toplumun kolektivist unsurlarının etkisiyle, aşırı ebeveynlik tarzını benimseyebilmektedirler. Bu unsurlar, kadınların üzerinde belirli davranış örüntüleri oluşturarak rol stresi yaşamalarına sebebiyet verebilir.

Meslekler, toplumsal cinsiyet algısı temelinde şekillendiğinden kadına yönelik meslekler toplumun kendi kültürünü ve dolayısıyla değer algısını da yansıtmaktadır (Demir, 2020). Böylelikle, toplumsal cinsiyet normlarından etkilenen bireyler kariyerlerine yönelik karar verme sürecinde aşırı ebeveynliğin de etkisiyle ençoklamacı eğilimler gösterebilmektedir. Bu durumun, kariyer kararsızlığı noktasında karışıklığa sebep olması kaçınılmaz görünmektedir.

1.1. Aşırı Ebeveynlik

Sosyalleşme, bireyin yaşadığı toplumda gruplarla gerçekleştirdiği etkileşim sürecini ifade etmektedir. Bireyin hayatı boyunca süren bu süreç, toplumsal gruplarda önemli değer, tutum ve rolleri öğrenmesini sağlayan dinamik bir süreç olma özelliği taşımaktadır. Bireyin, sosyalleşme sürecinde öğrendiği her şey yaşamı boyunca sergileyeceği tutum ve davranışlarda önemli rol oynamaktadır. Makro anlama bakıldığında sosyalleşme, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını mümkün kılarken mikro anlamda kişiliğin oluşumunda başat rol oynamaktadır (Zencirkıran, 2018).

Modern dünyadaki sosyal yaşamda, sosyalleşme sürecinin rolünü ve etkisini yadsımak mümkün görünmemektedir. Bu süreçte gereken biçimde sürece bağlanma ilişkisini inşa etmek her çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilebilir. İnşa edilen bağların sağlıklı olabilmesi için ilişki ağları ne kadar koruyucuysa o kadar güvensiz, kaygılı ve endişe verici sonuçların ortaya çıkması olasıdır. Bir çocuğun stres kaynağı başlı başına, içinde yaşadığı toplumun geneline veya onun içindeki toplumsal birimlere endişe, korku ve güvensizlikle yaklaşması ile doğrudan ilgili olmaktadır. Bu nedenle sosyalleşme sürecinde bireyin toplum ile kurduğu ilişkiyi, ne şekilde ve nasıl algılandığı sorunsalının işeyişi temel bağlanma ihtiyacının bir kısmı olarak ele alınabilir (Çırakoğlu, 2017). Bu ihtiyacın karşılanmasın ise aile kurumu başat rol üstlenmektedir. Özellikle “ebeveynlik” durumunun bu anlamda üzerinde düşünülmesi ve dikkate alınması gereken bir konu olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Ebeveynlik, çoğunlukla iki temel davranış biçimi olarak belirginlik göstermektedir. Bunlardan birincisi, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olmak; ikincisi ise bunları karşılamak çocuğun davranışlarını denetlemek ve kısıtlamak şeklinde farklılaşmaktadır. Farklı ebeveynlik tarzlarının bu iki boyutun birbirleri ile kesişmesi sonucunda oluştuğunu ileri sürmek mümkün görünmektedir. Ebeveyn olarak tanımlanan annenin ve babanın çocuk yetiştirme konusunda tutumlarının ve davranışlarının ilgili/ilgisiz olması ebeveyn tarzlarının farklılaşmasının temel nedenleri olmaktadır (Demirutku, 2019). Ebeveynlerin çocuklarına karşı takındıkları yaklaşım biçimlerinin ve bu yaklaşımın çocukların davranışları üzerinde problem olarak ortaya çıkan önemli etkileri dikkate alındığında, bu sorunlara müdahale edilirken sadece çocuklarla değil onlarla birlikte ebeveynlerin de davranışlarının değiştirilmesi ve dönüştürülmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Kılıçarslan ve Erdem, 2017).

Bir ebeveynin çocuğunu kabul etmesi, çocuğunun ihtiyaçlarıyla ilgilenmesi ve ona duygusal manada sıcaklık göstermesi çocuğa gösterdiği ilgi ve kabul derecesiyle ilgilidir. Aksine, bir ebeveynin çocuklarına karşı tavrı taleplerde bulunma ya da kontrol etmeye çalışmaya dayalı ise bu durum talep ile ilgilidir. Talep durumu, ebeveynin çocukların davranışları üzerinde disipline ve kontrol etme faktörlerini içermektedir. Her iki boyutun eşdeğer bir şekilde ilerlemesi de ebeveyn yatırımının bir göstergesini ifade etmektedir. İlgi ya da kabul boyutu, demokratik ve izin verici öğeler taşıırken, talep boyutu daha çok otoriter öğeler üzerine konumlanmaktadır. İlgi veya kabul boyutunu içeren öğeler, ebeveynin çocuğu kendisinden farklı, tek, eşsiz bir birey bağlamında kabul etme anlayışını ve çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenme derecesini tanımlayacak şekilde ele alınmaktadır. Özellikle kolektivist doğu toplumlarında ebeveynler, sevgi ve kontrolü birbirinden bağımsız olarak düşünmemektedir. Batı kültürünün aksine bu toplumlarda çok yaygın olmayan ama kendi kültürel yapıları gereği ebeveynler tarafından kullanıldığı bilinen aşırı koruyucu boyut çocukların tutumları ve eğilimlerini doğrudan etkilemektedir (Karabulut ve Şendil, 2008).

Aşırı koruma tutumlarının etkilerini incelediğinde, özellikle annelerin aşırı koruma tutumlarının ve bu tutumların çocuğu olan doğrudan etkisini görmek mümkündür. Ebeveyn olarak özellikle annelerin aşırı korumacı olması, bu durumun kültürel boyutlarının ortaya çıkardığı bir varyasyon olarak düşünülmektedir. Aşırı koruyucu annelerin bir kısmı, bu tutumu kolektivist yapı içinde buldukları kültürün etkisiyle, sahip oldukları ebeveyn tutumları normlarından yola çıkarak ve genel kabul

gören görüşlerden biri olarak sergileyebilmektedir. Ayrıca, annelerin psikolojik kontrolden ziyade davranışsal kontrol nedeniyle farklı ebeveyn tarzı sergiledikleri düşünülebilir. Ancak, aşırı koruyucu olmak her zaman sıcak ve ilgili olmak anlamına gelmeyebilir. Bazı aşırı koruyucu anneler yüksek kaygıları nedeniyle çocuklarını gerek psikolojik gerekse davranışsal olarak kısıtlayabilir veya yeni deneyimler kazanmalarına engel olabilmektedirler. Bu nedenle, aşırı koruyucu anneye sahip olan çocuklar korkuyu ve kaygıyı daha çok hissedebilmektedirler. Bu duruma bağlı olarak uzun bir süre duygusal becerilerinin yeterli şekilde gelişmesi söz konusu olmayabilir. Bu sebeple, ebeveynlik tarzlarının incelenirken aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu, davranışsal ve duygusal kontrolü ayırt edecek şekilde, iki farklı annelik anlayışına uygunluğunun dikkate alınması gerekmektedir (Çalışkan ve Şahin, 2018).

Kolektivist doğu toplumlarına bakıldığında, kadınının annelik konusuna ilişkin düşünceleri, bunu nasıl gerçekleştirdiği, üstlendiği görevi yerine getirirken kendisini nasıl algıladığına ilişkin çalışmalar önem taşımaktadır. Çünkü çocukluğunda geleneksel kadın rolünü benimseyerek toplumsallaşan kolektivist doğu toplumunda kadın, kendi yaşamında çocuk yetiştirmeyi hemen hemen bir temel yaşantı biçimi olarak görmektedir. Böylece, ister istemez annelik rolünü her zaman ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle, geleneksel değerleri ve kültürü önceleyen toplumların kadınları açısından anneliğe yönelik bilişlerin karşılaştırmalı bir biçimde tüm toplumlarda ne şekilde ve nasıl olduğunun göz önüne alınarak belirlenmesi, çocuklarının tutumlarına alternatifler sunulması açısından önem taşımaktadır (Balcı, 2000).

Günümüz toplumlarında artık tek ebeveynli aileler daha çok konuşulur şekilde ön plana çıkmakta ve görünürlüğü artmaktadır. Tek ebeveynli hane kategorisi, bir kişinin eşinin ölmesi halinde ya da ayrılık durumunda ortaya çıkan bir aile türüdür. Tek ebeveynli ailelerin sayısı ve oranında görülen artış çocuğun yaşam biçimindeki değişim ve dönüşümlerin de bir habercisi olması niteliği taşımaktadır. Tek ebeveynli ailelerde iş bölümü faktörünün ağırlıkla etken olduğu düşünüldüğünde, bu faktör parçalanmakta ve böylece sorumluluk bir kat daha artarak tek ebeveynin görevleri farklılaşmakta ve çeşitlenmektedir.

Tek ebeveynlik noktasında ise, dikkat edilmesi gereken unsur, annenin veya babanın eksikliğinin bütünüyle giderilmeyeceği gerçeğinin bilmektir. Çocuğun, tek ebeveynli olması sebebiyle ebeveyn tarafından aşırı verici olmak, her istediğini almak, sınırlamaların ortadan kalkması, otoritenin kaybolması olanaklı kılındığında çocuk her durumda aşırıya kaçmaya çalışabilir. Bu durum, çocuğun eğitimi ve tek ebeveynin de ruhsal açısından kaldıramayacağı bir yük olması sebebiyle doğru bir yaklaşım olarak kabul edilmemektedir. Anneleriyle beraber yaşayan erkek çocuklara bakıldığında, çocuk rolü oynamaktan ziyade evin erkeği rolünü benimsemesi sıklıkla rastlanan karşı karşıya gelinen durumlardan biri olmaktadır. Hane üyelerini koruma ve onların sorumluluklarını üstlenme hem toplum hem de tek ebeveyn tarafından erkek çocuğa bir sorumluluk olarak yüklenmektedir. Böylece, çocuk kendi yaşamına ilişkin gerek kariyer planı, gerekse eş seçimi olsun tüm kararları alırken ençoklamacı karar verme eğilimleri sergilemekte ve bir yandan otorite figürü olmaya çalışmaktadır (Öztop, 2018).

1970'li yıllarda, farklı ebeveyn tarzlarının sınıflandırılması amacıyla yapılan bir çalışmada, okul öncesi dönemde olan çocuklar araştırılmıştır. Bu araştırmada, ev

ortamında yapılan gözlemler ve laboratuvar çalışmaları sonucunda, iki farklı anne ve baba tutumu olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, demokratik ve izin verici anne-baba tutumları iken ikincisi otoriter anne-baba tutumları olmaktadır. Otoriter aileler, zorunlu kurallar ekseninde çocuğun yaşamında belirgin rol oynarken demokratik ve izin verici aileler kurallar konusunda bu kadar katı değildir. Özellikle demokratik ve izin verici tarzı benimseyen ailelerde, sadakate önem verilmekte ve çocuklarla ilişkilerde ikili diyaloglara girilmemektedir. Bağımsız düşünmeyi teşvik etme ve bireyselliğe önem verme konusunda öne çıkan demokratik ailelerde, çocuğun özgüveni ve otokontrolünü kendisinin sağlaması daha değerli görülmektedir. Çocuklarla olan ilişkilerde ikili diyaloglar daha çok ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, çocuğa sınır koyma konusunda kuralcılık belirleyici değildir. Bu aile tarzında çocuğun koşulsuz destek alması, ender durumlarda disiplin uygulanması ve kabulü öncelikle ön plana çıkmaktadır (Gafoor ve Kurukkan, 2014).

Baumrind (1966), araştırmasında ebeveyn tutumlarına ilişkin bir sınıflandırma yapmaktadır. Yaptığı araştırmada bu sınıflandırma aşağıda şu şekilde gösterilmektedir:

- a) Demokratik Ebeveynlik:
 - ✓ canlı ve mutlu bir eğilim
 - ✓ görevlere hakim olma konusunda kendinden emin.
 - ✓ iyi gelişmiş duygu düzenlemesi
 - ✓ gelişmiş sosyal beceriler
 - ✓ cinsiyete dayalı özellikler konusunda daha az katı (exp: erkeklerde duyarlılık ve kızlarda bağımsızlık)
- b) Otoriter Ebeveynlik
 - ✓ endişeli, geri çekilmiş ve mutsuz eğilim
 - ✓ hayal kırıklığına karşı zayıf reaksiyonlar (kızlar özellikle vazgeçebilir ve erkekler özellikle düşman olurlar)
 - ✓ okulda iyi yapın (çalışmalar yetkili ebeveynliğin karşılaştırılabilir olduğunu gösterebilir)
 - ✓ antisosyal faaliyetlerde bulunma olasılığı düşüktür (exp: uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımı, vandalizm, çeteler)
- c) İzin Verici Ebeveynlik
 - ✓ zayıf duygu düzenlemesi (yetersiz düzenlenmiş)
 - ✓ arzulara meydan okunduğunda isyankar ve meydan okuyan.
 - ✓ zorlu görevlere karşı düşük sebat
 - ✓ antisosyal davranışlar

Böylece, anne baba tutumlarını sınıflandırmak amacıyla 1970'li yıllarda okulöncesi dönemdeki çocuklara yönelik ev ortamında yaptığı gözlemler ve laboratuvar çalışmalardan yola çıkarak üç çeşit ana baba tutumu ortaya atmıştır. Bunlar: otoriter, demokrat ve izin verici anne-baba tutumlarıdır, Otoriter ailelerde belli başlı kurallar bulunmaktadır ve bu kurallara uyulması gerekmektedir. Bu tarz ailelerde sadakate önem verilir ve çocuklarla ikili ilişkilere girilmez. Demokratik ailelerde ise bağımsız düşünme teşvik edilmekte ve bireyselliğe önem verilmektedir. Demokratik ailelerde çocuğun kendini kontrol etmesi daha değerlidir, Çocukla ikili bir ilişki kurulmaktadır, İzin

verici ailelerde ise; çocuğa sınır koyma söz konusu değildir. Bu tür aileler çocuğa koşulsuz destek sunmakta, nadiren disiplin uygulayan, kabule yatkın ailelerdir (Gafoor ve Kurukkan, 2014).

1.2. Ençoklamacı Karar Verme Eğilimleri ve Kariyer Kararsızlığı

Ençoklamacı karar verme eğilimleri, Herbert Simon'un rasyonellik ilkesine dayanmaktadır. Herbert Simon (1989), bireylerin karar verme sürecinde tüm bilgilere sahip olamadıkları için en iyi kararı veremediklerini söylemektedir. Bu durumda bireylerin mevcut şartlarda en iyi kararı verme eğiliminde olduğu iddia edilmektedir. Bireylerin karar verme süreçlerinde üç davranış sergileyeceği ifade edilmektedir. Bunlar, bireylerin her bir alternatif için bilgi toplayacağı, bireylerin beklentilerinden daha iyi alternatifler geldikçe beklentilerinin artacağı, bireyler en iyi kararı verme konusunda kendilerini baskı altında hissedecektir.

Schwartz vd. (2012), bireylerin her zaman Simon'un rasyonellik kuramının önerdiği bu üç deneyimi yaşamadıklarını iddia etmektedir. Bireylerin karar verme süreçlerindeki davranışlarının bireylerin, kanaatkâr veya ençoklamacı oluşlarına göre değiştiğini önermektedir. Ençoklamacı bireylerin mevcut tüm alternatifler arasında en fazla getiriyi getirecek alternatifi seçme güdüsünde karar verdiği iddia edilirken (Dahling ve Thompson, 2012), kanaatkâr bireylerin kendilerini memnun edecek ilk alternatifi seçerek karar alma sürecinde stres yaşamadıkları iddia edilmektedir. Ençoklamacı bireyler için alternatifler arttıkça, en iyi kararı vermek için alternatiflerin tamamı konusunda bilgi sahibi olma ihtiyaçları da artacağı için hem harcanan enerji hem de zaman artmaktadır. Oysa kanaatkâr bireyler, memnun olacakları ilk alternatifte karar kılacakları için artan alternatiflerden ençoklamacı bireyler kadar etkilenmeyeceklerdir.

Helikopter ailelerin akademik kaygıları çocuklarının eğitime katkı sağlamaktadır. Ancak toplum geneli ile çocuklarının kültürel sermayesi arasında da fark oluşmasına sebep olmaktadır. Ancak kendini gerçekleştirme ile uyum davranışı arasında olumsuz ilişki olduğu bulunan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, topluma tamamen uyum göstermemek kendini gerçekleştirmenin önünde bir engel değildir. Toplum ve birey arasındaki etkileşimin karşılıklı oluşu göz önünde bulundurularak bireylerin de toplumu değiştirme gücü yok sayılmamalıdır (Warehime, Routh ve Foulds, 1974).

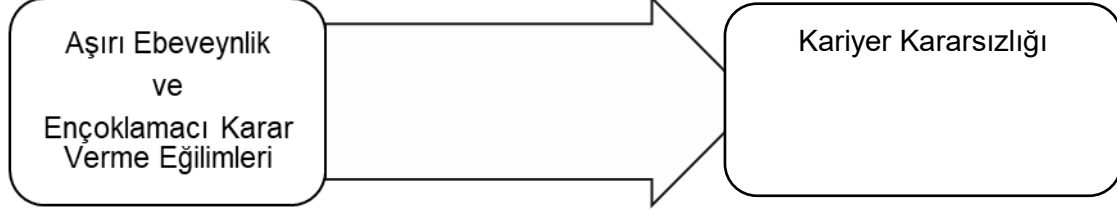
Bu tür tutumu sergileyen anne babalar kendilerinin beceremediklerini, yapamadıklarını ve içinde kalan ukdeleri çocuklarında görmek istemektedirler. Bu tutumda anne babalar, çocukların kapasitesinin üstündeki hedeflere onların ulaşmalarını katı bir tutumla isterler. Çocuktan her şeyi mükemmel yapması beklenmektedir. Çocuk bu baskılar içerisinde istenileni yapamadığında başarısızlık ve güvensizlik duygusu yaşamaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016: 573).

1.3. Çalışmanın Modeli

Aşırı ebeveynliğin, ençoklamacı karar verme eğilimleri ve kariyer kararsızlığı üzerinde olumlu etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Çalışmada, üniversite hazırlık grubunda olan lise mezunu kadın öğrenciler örnekleme üzerinden, aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı eğilimler ile kariyer kararsızlığı arasındaki öngörülen ilişkiden yola çıkarak H1 hipotezi oluşturulmuş ve çalışma H1 hipotezi üzerine temellendirilmiştir.

H1 hipotezi: Aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri kariyer kararsızlığını olumlu ve anlamlı olarak etkilemektedir.

H1 hipotezine göre oluşturulan araştırmanın çalışma modeli Şekil 1'de aşağıdaki şekilde şöyle gösterilmektedir:

Şekli 1: Çalışmanın Modeli

2. Yöntem

2.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni olarak Sinop ili seçilmiştir. Saha çalışması için örneklem grubu, üniversite sınavlarına hazırlanan lise mezunu kadın öğrencilerdir. Bu grup, 300 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada yer alan katılımcıların yaş aralığı 13-18; 19-25 olmak üzere iki grup şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 1: Yaş Durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
,0	5	1,7	1,7	1,7
13-18	197	65,7	65,7	67,3
19-25	98	32,7	32,7	100,0
Total	300	100,0	100,0	

Tablo 2: İkamet Durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aile	242	80,7	80,7	80,7
Akrabalar	5	1,7	1,7	82,3
Yurt	43	14,3	14,3	96,7
Yalnız	10	3,3	3,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo 2'de yer alan verilerden elde edilen bulgulara göre, üniversiteye hazırlık grubu olan lise mezunu kadın öğrencilerin %80,7'sinin ailesiyle birlikte, %1,7'sinin akrabalarının yanında, %14,3'ünün yurttan, %3,3'ünün yalnız ikamet ettikleri saptanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada dahilinde Aşırı Ebeveynlik Ölçekleri (Bradley-Geist ve Olson-Buchanan, 2012) ve Ençoklamacı Karar Verme Eğilimi Ölçeği (Lai, 2010) ölçekleri kullanılmıştır.

2.2.1. Ölçme Araçlarının Güvenirlik Sonuçları

Tablo 3: Ölçme Araçlarının Güvenirlik Sonuçları

	Cronbach's Alpha	N of Items
Kariyer Kararsızlığı	,869	5
Aşırı ebeveynlik ve Ençoklamacı Karar Verme Eğilimleri	,865	15

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ölçme araçlarının güvenirlik sonuçları kariyer kararsızlığı için Cronbach's Alpha ,869 ve N of Items 5; aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı eğilimler için Cronbach's Alpha $p < 865$ ve N of Items 5 değerinde hesaplanmıştır. Bu değerler çalışmanın sonuçlarının güvenirlik boyutunu göstermektedir.

2.2.2. Değişkenlere İlişkin Toplam Varyans Sonuçları

Çalışma modeli çerçevesinde testler istatistiksel olarak tanımlanmıştır. Yapılan testlerden elde edilen değişkenlere yönelik sonuçlar aşağıdaki Tablo 4' de ve Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5: Toplam Varyans Sonuçları

Total Variance Explained						
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	5,984	39,894	39,894	5,984	39,894	39,894
2	1,731	11,541	51,435	1,731	11,541	51,435
3	,989	6,596	58,031			
4	,896	5,972	64,003			
5	,732	4,882	68,885			
6	,637	4,248	73,133			
7	,604	4,029	77,162			
8	,552	3,682	80,844			
9	,523	3,486	84,330			
10	,515	3,435	87,765			
11	,455	3,034	90,799			
12	,437	2,913	93,712			

13	,391	2,609	96,321			
14	,294	1,960	98,281			
15	,258	1,719	100,000			
Extraction Method: Principal Component Analysis.						

Tablo 4'te aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri doğrultusunda oranların 4 faktörlü bir yapıda olması, tatmin edici bir sonucun göstergesi olmaktadır. Tablo 5'te bakıldığında ise kariyer kararsızlığının 3 faktörlü bir yapıda olduğu ve yine tatmin edici bir açıklama oranı sergilediği gözlenmiştir.

Tablo 5: Toplam Varyans Sonuçları

Total Variance Explained						
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,286	65,727	65,727	3,286	65,727	65,727
2	,583	11,664	77,391			
3	,530	10,590	87,981			
4	,340	6,803	94,784			
5	,261	5,216	100,000			
Extraction Method: Principal Component Analysis.						

3.1. Verilerin Çözülmesi

Ortak yöntem sapmasının en aza indirgenmesi için, katılımcılara süre olarak iki ay içerisinde anketler uygulanmış ve veriler toplanmıştır. "Test-retest tekniği bias yani katılımcıların anketleri baştan savma doldurmasını engellemek için kullanılmaktadır. Verilerin çözülmesi için SPSS 21 yazılımı kullanılmıştır. Araştırma çerçevesinde uygulanan anketin sonuçları gözden geçirildiğinde" toplamda 300 anket üzerinden çalışma yürütülmüştür. Varimax eksen döndürme tekniği kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Ayrıca, verilerin analizi için IBM SPSS ve AMOS-YEM istatistik programına entegre edilen ve düzenleyici aracılık modelleri analizleri adına geliştirilmiş olan PROCESS 2.16 adında makro kullanılmıştır (Demir, 2020).

3. Bulgular

3.1. Değişkenler Arası Korelasyon Testi

Çalışmanın modelinin istatistiksel olarak analiz edilen test sonuçları da Tablo 6'da yer alan model özetinde gösterilmektedir. Araştırma kullanılan değişkenlerin arasında olumlu ve anlamlı düzeyde düşük düzeyde ($R = ,368$) gözlenmiştir ve anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

Tablo 6: Model Özeti

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,368 ^a	,135	,132	,72038
a. Predictors: (Constant), asEbeOrt				

3.2. Regresyon Testi

Bu çalışmanın modeli için regresyon testi yapılmıştır. Regresyon testinin sonuçlarında, aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimlerinin, üniversite hazırlık grubu kadın öğrencilerin kariyer kararsızlığını olumlu ve anlamlı olarak etkilediği gözlenmiştir. Ayrıca, belirleme katsayısına bakıldığında kadınların kariyer kararsızlığının %5'inin aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri neticesinde belirlendiği tespit edilmiştir.

Tablo 7'de çalışma modeline ait sonuçlar yer almaktadır. Tablo 8'de ise çalışma modeline ilişkin değişkenler arasındaki regresyon sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 7: Çalışma Modelinin Test Sonuçları

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,351	,126		18,717	,000
	asEbeOrt	,262	,038	,368	6,825	,000
a. Bağımlı Değişken: Kariyer kararsızlığı						

Tablo 8: Değişkenler Arasındaki Regresyon Sonuçları

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	24,174	1	24,174	46,584	,000 ^b
	Residual	154,645	298	,519		
	Total	178,819	299			
a. Bağımlı değişken: Kariyer kararsızlığı						
b. Tahminler: (Sabit), Aşırı ebeveynlik ve Ençoklamacı Karar Verme Eğilimleri						

3.2. Aşırı Ebeveynlik, Ençoklamacı Eğilimler ve Kariyer Kararsızlığı

Katılımcıların anketlere verdikleri cevaplar incelendiğinde, aşırı ebeveynlik sonucu oluşan ençoklamacı karar verme eğilimlerinin kadın öğrencilerin kariyer kararsızlığı yaşamalarında belirleyici etkisinin olduğu gözlenmektedir. Lise mezunu olan ve üniversiteye hazırlanan kadın katılımcıların, geleceğe ilişkin kariyerlerini etkileyecek olan kararları alınırken aşırı ebeveynlik tutumları göz önünde bulundurulduğunda

toplumsal cinsiyete karşı bireylerin ve toplumun algısına göre de planlandığı söylenebilir. Bu konuyu içeren test sonuçları aşağıda yer alan Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9: Aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri sonucu kariyer seçimi

Meslek	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Öğretmen	115	38,3	38,3	38,3
Hemşire	27	9,0	9,0	47,3
Doktor	31	10,3	10,3	57,7
Ev Hanımı	41	13,7	13,7	71,3
Avukat	16	5,3	5,3	76,7
Yönetici	2	,7	,7	77,3
İstediği meslek	29	9,7	9,7	87,0
Memur	5	1,7	1,7	88,7
İşletmeci	1	,3	,3	89,0
Pilot	2	,7	,7	89,7
Kararsız	4	1,3	1,3	91,0
Polis	3	1,0	1,0	92,0
Akademisyenlik	1	,3	,3	92,3
Moda	1	,3	,3	92,7
Mühendislik	3	1,0	1,0	93,7
Astronot	1	,3	,3	94,0
Kuaför	2	,7	,7	94,7
Psikolog	6	2,0	2,0	96,7
Hostes	2	,7	,7	97,3
Eczacılık	2	,7	,7	98,0
Bankacı	1	,3	,3	98,3
Gazeteci	1	,3	,3	98,7
Muhasebeci	1	,3	,3	99,0
İş Sağlığı ve Güvenliği	1	,3	,3	99,3
Veterinerlik	1	,3	,3	99,7
Aşçı	1	,3	,3	100,0

Total	300	100,0	100,0	
-------	-----	-------	-------	--

Tablo 9' a bakıldığında, üniversite hazırlık grubu olan lise mezunu kadın katılımcıların en çok öğretmen %38,3 %10,3 doktor, öğretmenlik, %9,0 hemşirelik, %13,7 ev hanımı, istediği meslek %9,7 ve avukat %5,3 mesleklerini tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum bir meslek olarak öğretmenliğin, diğer mesleklerle karşılaştırıldığında yaşam biçimini kolaylaştırması açısından daha fazla zaman ve olanak vermesi seçenekleriyle daha fazla talep edilmesine sebep olduğunun bir göstergesi olmaktadır. Ayrıca aşırı ebeveynlik tutumu gösteren bireyler de çocuklarının ağırlıklı bu mesleklere yönelmesinde etkileyici bir unsur olmaktadır. Aşırı ebeveynlik sergileyen ailelerin çocukları, sahip oldukları ençoklamacı karar verme eğilimleri vasıtasıyla birçok faktörü hesaplayabilmekte, mükemmeliyetçi davranabilmekte ve kararlarında stratejik davranarak kariyerlerini ona göre belirleyebilmektedirler.

Ençoklamacı karar verme eğilimleri içeren bu durum, üniversite hazırlık grubunda olan lise mezunu kadınların kariyer kararsızlıklarında, aşırı ebeveynliğin azımsanmayacak şekilde etkisinin olduğunu göstermektedir. Böylece, aşırı ebeveyn tutumların kadın öğrencilerin ençoklamacı karar verme eğilimleri sergilemesine ve kariyer kararsızlıkları yaşamalarına doğrudan etkide bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yukarıda gösterilen Tablo 9'un sonucuna göre aşırı ebeveynlik, ençoklamacı karar verme eğilimleri gösteren kadın öğrencilerin kariyer kararsızlığının meslek seçimi üzerinde olduğu görülmektedir. Böylece, en çok tercih edilen ve belirli mesleklere yönelen kadınların bu meslekleri seçmelerinde, toplumsal cinsiyet algısının da etkisiyle toplumda algısal olarak ağırlıklı kabul gören meslekler olması ve ileride üstlenecekleri eş olma, annelik gibi rollerini de bir arada yürütebilecekleri daha rahat meslekler olması dolayısıyla bu mesleklere yönelmeyi tercih etmektedirler.

Sonuç

Bu çalışma, aşırı ebeveynlik, ençoklamacı karar verme eğilimleri ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkiyi sosyolojik ekseninde incelenmeye odaklanmıştır. Bu doğrultuda, Sinop ilindeki üniversiteye hazırlanan kadın öğrencilerin kariyer kararsızlığı ile aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada, H1 hipotezinde olduğu gibi aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleri kariyer kararsızlığını olumlu ve anlamlı olarak etkilemektedir. Bacanlı (2012)' nin kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi adlı araştırmasında "denetim odağı" olarak adlandırılan durumun bu çalışmada aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimleriyle kişilik özelliklerini etkilediği ve böylece bireylerin kariyer kararsızlığı üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yine Kleiman ve arkadaşlarının 2004 yılında kariyer kararsızlığının düşünme ve karar verme üzerindeki işlevlerini araştırdıkları araştırmada da mükemmeliyetçi tutumların bireylerin kariyer kararsızlığı üzerinde etkisinin belirgin olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları Simon'un (1989) öne sürdüğü gibi bireyler meslek seçimlerinde ortaya konulan bütün alternatifler içerisinde en fazla fayda sağlayacak alternatifi tercih etme güdüsü ile kariyerlerine ilişkin karar vermişlerdir.

Kariyer gelişimi sürecinde aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimine sahip bireylerin memnuniyet düzeyleri ile karar alma süreçlerindeki tüm alternatifler hakkındaki bilgi düzeyi arasındaki ilişkinin olumlu olduğu sonucuna varılmaktadır. Yani tüm alternatifler hakkında tamamen bilgi sahibi olan ençoklamacı birey, kariyer gelişiminde doğru kararı verdiğinde, kariyerinden memnun bir şekilde yaşamını sürdürebilmektedir. Bununla birlikte mevcut tüm seçenekler hakkında karar verecek detaylı bilgiye sahip olamayan aşırı ebeveynlik ve ençoklamacı karar verme eğilimi içerisinde olan birey, kariyer gelişiminde karar verirken belirsizliğe sebep olabilir. Aşırı ebeveynlik olarak adlandırılan ebeveynlik sürecinde, ebeveynlerin çocukların tüm yaşantısını kontrol altında tutarak yüksek beklenti içine girmeleri, dalga etkisi çerçevesinde çocukların etkilenecek ençoklamacı karar verme eğilime neden olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak aşırı ebeveynliğin çocuklarda ençoklamacı karar verme eğilimine yol açabileceği, ençoklamacı karar verme eğilimi olan çocukların kariyer belirsizliği yaşayabileceği ve meslek tercihlerini de bu yönde yapmaya yöneldikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- AYDOĞDU, F, ve Dilekmen, M, (2016), "Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, s.569-585.
- BACANLI, F, (2012). "Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, C. 4, S.37, s.86-95.
- BAUMRİND, D, (1966), "Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior", *Child Development*, Volume. 37, Issue. 4, p.887-907.
- BALCI, A, (2000), "Kadın Kavramı ve Kadının Toplumsal Yaşamındaki Yeri: Metaforik Bir Araştırma", *A Century of Women in Turkey: Uluslararası Sempozyum*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.
- ÇALIŞKAN, A, ve Şahin, B, (2018), "Annenin Ebeveyn Tutumlarının ve Çocuğun Annesinin Tutumlarıyla İlgili Algısının Çocuğun Duygu Tanıma Becerilerindeki Rolü", *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, C. 6, S. 12, s.27-50.
- ÇIRAKOĞLU, O, C, (2017), "Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler: Gen, Anne, Baba, Arkadaş, Öğretmen ve Toplum", *Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler: Toplum*, Ankara: Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi.
- DEMİR, A, (2020), "Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Kariyer Kararsızlığı: Sinop Örneği", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 22, s.1-17.
- DEMİRUTKU, K, (2019), *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü*, Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

GAFOOR, A. K. & A. Kurukkan, (2014), "Construction and Validation of Scale of Parenting Style", **Guru Journal of Behavioral and Social Sciences**, Volume. 2, Issue 4.

KARABULUT, E, ve Erdem, D, (2008), "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)", **Türk Psikoloji Yazıları**, C. 11, S. 21, s.15-25.

KILIÇARSALAN, S, ve Erdem, D, (2017), "Ebeveynler İçin Yeni Bir Başetme Modeli: Yeni Otorite Şiddetsiz Karşı Koyma", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 44, s.66-89.

KLEİMAN, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. & Lenz, J. (2004). "Dysfunctional Thinking and Difficulties in Career Decision Making". **Journal of Career Assessment**, Volume. 12, s.213-331.

ÖZTOP, H, vd. (2018), **Tek Ebeveynli Aileler**, Ankara: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

SİMON, H. (1989), "The Scientist as Problem Solver", **Complex Information Processing: The Impact of Herbert A. Simon**, Ed. David KLAHR – Kenneth KOTOVSKY, New Jersey, USA: Lawrence Erlbaum Associates, 370-389.

THOMPSON, M. N., & Dahling, J. J, (2012), "Perceived social status and learning experiences in Social Cognitive Career Theory", **Journal of Vocational Behavior**, Volume. 80. Issue. 2, p.351–361

VATANDAŞ, C, (2007), "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", **Sosyoloji Konferansları**, S. 35, s.29-56.

WAREHİME, R. G., Routh, D. K., & Foulds, M. L. (1974). "Knowledge about self-actualization and the presentation of self as self-actualized", **Journal of Personality and Social Psychology**, Volume. 30, Issue. 1, p.155–162.

ZENCİRKIRAN, M, (2018), **Sosyoloji**, Bursa: Dora Yayıncılık.